

Centar za posjetitelje
i oporavilište za
bjeloglave supove Beli

primorsko
županija goranska

Vrijeme leti, hoću li i ja?

U Hrvatskoj je još samo 100 obitelji bjeloglavih supova.
Posjeti Beli i pomogni očuvanju naše vrste.

BELI 4 - OTOK CRES // WWW.BELIVISITORCENTRE.EU // FB/IG: BELIVISITORCENTRE

01.06. - 31.08. PON-NED 10-18
01.09. - 14.10. UTO-NED 10-16
15.10. - 31.12. UTO-NED 10-14
01.01. - 31.03. UTO-NED 10-14
01.04. - 30.04. UTO-NED 10-16
01.05. - 31.05. PON-NED 10-16

Centar za posjetitelje
i oporavilište za
bjeloglave supove Beli

Uz dan biološke raznolikosti, 22. svibnja

BJELOGLAVI SUP

Tipična gnijezdišta bjeloglavih supova (lat. *Gyps fulvus*) nalaze se na sredozemnim liticama uz koje se u pravilu uzdiže zrak. To je za supove važno, jer na takvim je „zračnim liftovima“ supovima olakšano polijetanje i jedrenje zrakom. Spособnost jedrenja na zračnim strujama supova omogućuje uštedu energije, jer se ne moraju dodatno naprezati zamahujući krilima.

Bjeloglavi supovi su kolonijalne ptice i mogu se gnijezditi u kolonijama koje broje do 150 parova. Na kvarnerskim otocima broj ptica u kolonijama je znatno manji. Ovdje je i ukupan broj preostalih supova razmjerno malen. Kvarnerska populacija imala je, ili ima, na svakom od kvarnerskih otoka s liticama povoljnim za gnijezdenje - Cresu, Krku, Prviću, Plavniku, a do nedavno i na Rabu, male, često nestalne kolonije sa svega nekoliko parova do nekoliko desetaka gnijezdećih parova.

Zanimljivo je da su bjeloglavi supovi u 19. stoljeću u Hrvatskoj bili redovito opažani na gotovo cijelom teritoriju, također i u Slavoniji, gdje

su se vjerojatno i gnijezdili. Od tada, zbog niza nepovoljnih čimbenika, a vjerojatno je među njima odlučujuću ulogu odigralo smanjenje brojnosti stoke uザgajane na tradicionalan način, broj supova naglo se smanjivao. Smanjenju brojnosti također je pridonijelo nedozvoljeno trovanje vukova, čagleva i drugih grabežljivaca koji su na stoci činili štetu, zbog čega bi se otrovali i supovi. Ponekad bi se na lešini u koju je postavljen otrov masovno otrovali bjeloglavi supovi, ponekad i do tridesetak jedinki istovremeno.

Uza sve te nepovoljne okolnosti, od svih nekada prisutnih ptica strvinara u Hrvatskoj, a to su bile vrste sup starješina, bijela crkavica i bradan ili kostoberina, bjeloglavi supovi ipak su se uspjeli održati. Bjeloglavi supovi za gnijezdenje koriste uglavnom iz godine u godinu iste litice, ukoliko na njima nisu uznemiravani. Tako na sjevernom Cresu gnijezde na liticama između uvala Fojiška i Pod Predošćica, gdje je smješten

Budući da su bjeloglavi supovi, ali i druge ptice, osjetljivi na uznemiravanje tijekom razdoblja gnijezdenja na kvarnerskim liticama, jedan od najvažnijih savjeta posjetiteljima je da se ne približavaju gnijezdištima, te da ne uznemiravaju ptice vikanjem, pljeskanjem i na druge načine.

tzv. Sjeverni creski rezervat, a danas je poznatiji pod nazivom Krušna prema slikovitoj litici nadomak gradića Belog. Na srednjem Cresu gnijezde na liticama u području Mali bok – Kormaćna, a danas je taj „Južni rezervat“ poznatiji kao Pod Okladi prema lokalnom toponiму na dijelu creskih litica nedaleko Orleca.

Na otoku Krku pojas litica s gnijezdima supova proteže se od poluotoka Glavine do Male luke. Uvriježilo se taj rezervat nazivati Kuntrep. Na otoku Prviću supovi gnijezde prvenstveno na liticama sjeveroistočne obale, a na Plavniku biraju uglavnom litice jugozapadne obale. Manje je poznato da svojstveni biljni i životinjski svijet litica, osim supova, ljubiteljima prirode može pružiti pregršt drugih zanimljivosti. Ovdje gnijezde ili se zadržavaju i druge rijetke i atraktivne ptice poput sivog sokola, obične vjetruše, škanjca mišara, osaša, sove ušare, modrokoša, morskih vranaca, a biljne zajednice koje obitavaju u pukotinama i osulinama stijena endemične su i jedinstvene za kvarnerski prostor.

BELI, OTOK CRES

Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglave supove

Dolaskom na otok Cres, Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglavu supu u Belom nezaobilazno je mjesto za saznati priču o tisućljetnom suživotu ljudi i bjeloglavih supova. Bjeloglavu sup simbol je otoka Cresa, otoka iznimne biološke raznolikosti, na čijoj zaštiti, promociji i interpretaciji Centar temelji svoju jedinstvenu ponudu.

Centar je mjesto susreta znanstvenika, istraživača, stručnjaka ornitologa, zaljubljenika u prirodu i entuzijasta, lokalnog stanovništva, školske djece i turista-posjetitelja otoka Cresa, a kroz aktivnosti Centra i rad oporavilišta za bjeloglavu supu, monitoring populacije, edukaciju i održivu turističku valorizaciju prirodne i kulturne baštine otoka, provode se aktivne mјere zaštite strogog zaštićenih i ugroženih bjeloglavih supova.

Prvo zaštićeno područje bjeloglavih supova

Bjeloglavu supovi ugroženi su izumrli u mnogim dijelovima Europe, pa se ualažu znatni napor radi njihove zaštite, pa čak i ponovnog vraćanja - reintrodukcije. U Hrvatskoj supovi gnijezde još samo na kvarnerskim otocima te ih je danas preostalo svega stotinjak parova, stoga su strogog zaštićena vrsta. Važna prekretnica u povijesti zaštite bjeloglavih supova u Hrvatskoj bila je 1969. godina, kada je obalno područje litica od rta Glavina do Male luke na otoku Krku proglašeno ornitološkim rezervatom. Time je upravo na otoku Krku, u Hrvatskoj, po prvi put na svijetu, uspostavljeno zaštićeno područje prirode čija je uloga očuvanje bjeloglavih supova.

Od 2014. godine Centrom za posjetitelje i oporavilištem za bjeloglavu supu Beli upravlja zaštićeno područje prirode čija je uloga očuvanje bjeloglavih supova.

VAŽNO:

Ako uočite bjeloglavog supa u moru ili ozlijedenog bjeloglavog supa molimo vas da dojavite na besplatan broj telefona 112! Svaka jedinka je značajna, za svaki život treba se boriti.

va. Nekoliko godina kasnije uslijedila su i proglašenja otoka Prvića (1972. godine) te sjevernog i južnog ornitološkog rezervata na liticama otoka Cresa (1986. godine). Javna ustanova „Priroda“ upravlja s 27 zaštićenih područja, ali i sa 110 područja Europske ekološke mreže Natura 2000 u Primorsko-goranskoj županiji.

Novi, obnovljeni centar

Važnu ulogu u zaštiti i očuvanju kvarnerskih supova ima Centar za posjetitelje s oporavilištem bjeloglavih supova u Belom na otoku Cresu. Centar za posjetitelje ima prvenstvenu zadaću edukacije o supovima i bioraznolikosti kvarnerskih otoka. Zgrada Centra za posjetitelje Beli izgrađena je 1929. godine i u njoj je djelovala osnovna škola do 80-ih godina prošlog stoljeća. Kako bi se bjeloglavu supu mogli aktivno štititi, a njihov život i posebnosti prezentirati posjetiteljima, u Belom je 1993. godine osnovan Eko-centar Caput insulae s oporavilištem za supove, koji je 2012. godine zatvoren.

Od 2014. godine Centrom za posjetitelje i oporavilištem za bjeloglavu supu Beli upravlja zaštićeno područje prirode čija je uloga očuvanje bjeloglavih supova. Od 2014. godine Centrom za posjetitelje i oporavilištem za bjeloglavu supu Beli upravlja zaštićeno područje prirode čija je uloga očuvanje bjeloglavih supova. Od 2014. godine Centrom za posjetitelje i oporavilištem za bjeloglavu supu Beli upravlja zaštićeno područje prirode čija je uloga očuvanje bjeloglavih supova.

Letnica za oporavak bjeloglavih supova

nosti u sklopu Centra provode se u suradnji s partnerima Primorsko-goranskom županijom, Gradom Cresom, Ustanovom Zoološki vrt grada Zagreba, Prirodoslovno-matematičkim fakultetom iz Zagreba, Udrugom Tramuntana Beli i Udrugom BIOM iz Zagreba. U promociji Centra podršku pružaju Turistička zajednica Kvarnera i Turistička zajednica otoka Cresa. Zbog lošeg stanja objekata, Centar je u potpunosti obnovljen 2017. godine i ponovo otvoren za posjetitelje.

Izložbeni i edukativni programi

Dolaskom u Centar možete razgledati zanimljive izložbe multimedijalnog karaktera o bjeloglavim supovima i razlogu njihove iznimne ugroženosti, ali i razlogu njihova opstanka baš na Kvarneru te o životu stanovnika cresa Traumtane u skladu s prirodom, što je rezultiralo očuvanjem biološke raznolikosti. Povremene tematske

fotografske izložbe donose svake godine novi zanimljivi sadržaj te na taj način pružaju uvijek drugačiji doživljaj i prenose zanimljive informacije posjetiteljima.

Za provođenje edukativnih aktivnosti u Centru se nalazi višenamjenska dvorana za različite programe, znanstvena i popularna predavanja, održavanje radio-nica i sl. Edukacija koja se provodi u Centru usmjerena je pretežito na djecu školskog uzrasta za što su posebno osmišljene zanimljive radionice, gdje djeca kroz igru i zabavne aktivnosti uče o zanimljivostima iz prirode i vrijednoj prirodnoj baštini otoka Cresa. Opremljeno je i nekoliko soba za smještaj suradnika koji su uključeni u aktivnosti Centra te volontera koji su voljni doći na Cres i dati svoj doprinos zaštiti bjeloglavih supova, očuvanju ostalih ugroženih vrsta i staništa i otočne bioraznolikosti te tradicijskih vrijednosti i običaja. Ovo ljetno će u sklopu Centra raditi i suvenirnica

s ugostiteljskim dijelom, gdje će posjetitelji moći kupiti autentične suvenire i proizvode s područja otoka Cresa i Kvarnerskih otoka te se okrijepiti napitcima od autohtonog bilja i voća.

Jedinstveno oporavilište za bjeloglavu supu

Oporavilište za bjeloglavu supu koje djeluje u okviru Centra za posjetitelje jedno je od jedanaest službenih oporavilišta za divlje životinje, a ujedno i jedino oporavilište za bjeloglavu supu u Republici Hrvatskoj.

Važnost oporavilišta!

Svatko tko je ikad posjetio Cres i kvarnerske otoke, morao je pogledati u nebo i nadati se da će ugledati veličanstvenu siluetu bjeloglavog supa u letu. Velika većina i ima tu sreću uživati u tom veličanstvenom prizoru, a naša je zadaća isto omogućiti i našoj djeci, unucima i prounicima.

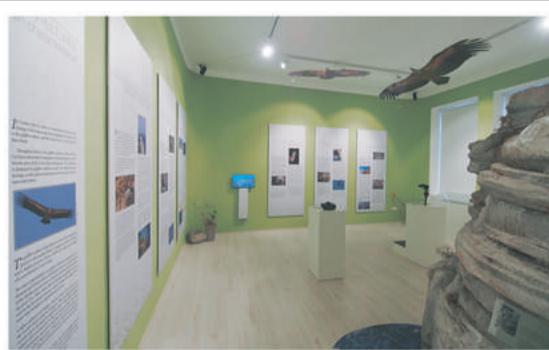
Svaki spašeni unesrećeni bjeloglavu sup smješta se u oporavilište u Belom. Teže ozlijedene jedinke koje zahtijevaju operativne zahvate ili stalnu veterinarsku skrb upućuju se na liječenje, a svi ostali supovi ostaju u Belom gdje se dnevno skrbu o njima i prati se njihov napredak te po potpunom oporavku slijedi najljepši trenutak – puštanje na slobodu. Svaki spašeni i oporavljeni sup dobiva drugu šansu za život i nastavak vrste, što je velik doprinos očuvanju bjeloglavih supova u Hrvatskoj. Supovi se prstenuju, a neki i obilježavaju GPS uređajima te tako prati njihov život i daljnje snalaženje u prirodi.

Ugroženost supova

U današnje su vrijeme bjeloglavu supu u Europi vezani uglavnom uz mediteranski bazen, a njihov je broj na tom području procijenjen na oko 25000 gnijezdećih parova. Preko 80% europskih supova gnijezdzi na Iberskom poluotoku, pa je to trenutno najbrojnija i najvitalnija europska populacija. Supovi na Iberskom poluotoku također su do osamdesetih godina 20. stoljeća bili u opadanju brojnosti i vrlo ugroženi, ali se od tada njihov broj počeo povećavati. Razlozi za to su različiti, a dostupnost hrane i mesta za gnijezdenje vjerojatno su bili presudni.

Spašeni bjeloglavu supovi na oporavku

Detalj s izložbe u Centru za posjetitelje

Radno vrijeme Centra

1.1. - 31.3. & 15.10. - 31.12. / 10-14 h
1.4. - 31.5. & 1.9. - 14.10. / 10-16 h
1.6. - 31.8. / 10-18 h

Od 1.5. do 31.8. Centar je otvoren za posjetitelje sve dane u tjednu, a tijekom ostalih mjeseci otvoren je za posjetitelje sve dane osim ponedjeljka. Centar je zatvoren za blagdane i praznike:

1.1. (Nova godina), 1.11. (Dan svih svetih), 25. i 26.12. (Božić i Sveti Stjepan)

Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglavu supu Beli

Info

belivisitorcentre@gmail.com
www.belivisitorcentre.eu

Fb/Ig:BelivisitorCentre